

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
професору **Вячеславу ДЗЮНДЗЮКУ**
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента **Кравченко Мілени В'ячеславівни**
на дисертаційну роботу **Бондаренко Лесі Геннадіївни**
«Механізми взаємодії влади та громадськості
у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
28 – «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації, обґрунтування вибору теми дослідження

У сучасних умовах трансформації суспільно-політичних процесів, реформи децентралізації, розвитку громадянського суспільства та утвердження в Україні людиноцентричної моделі публічного управління особливої актуальності набуває забезпечення інклюзії як одного з ключових принципів демократичного та сталого розвитку держави. Реалізація цього принципу потребує створення умов для рівної участі всіх громадян у суспільному житті та ефективної взаємодії органів публічної влади з громадськістю.

Актуальність обраної теми дослідження посилюється новітніми викликами, зумовленими воєнними діями - внутрішнім переміщенням громадян, значним збільшенням кількості ветеранів, осіб з інвалідністю, як серед військових, так і цивільного населення, та інших соціально вразливих груп, які потребують інклюзії. За таких умов удосконалення механізмів взаємодії влади й громадськості стає необхідною передумовою забезпечення розвитку системи соціального захисту та інклюзивного середовища, доступності публічних послуг і підвищення ефективності державної політики в цілому.

Попри створення та розвиток нормативно-правової бази у сфері інклюзії, вітчизняна практика засвідчує про недостатню координацію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства, має місце нерівномірність реалізації інклюзивної політики на місцевому рівні та детермінована потреба у ширшому залученні громадськості до прийняття управлінських рішень.

Важливим чинником актуальності теми дисертації також виступає євроінтеграційний курс України, який передбачає впровадження європейських стандартів інклюзії, розвитку участі громадськості в суспільних процесах та модернізацію публічного управління. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення й адаптація зарубіжного досвіду інклюзії з урахуванням українських реалій.

Отже, дисертаційне дослідження Лесі Геннадіївни Бондаренко є своєчасним й актуальним, оскільки спрямоване на комплексний підхід до аналізу механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії та містить науково обґрунтовані пропозиції щодо їх удосконалення, що має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку системи публічного управління України.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі осучаснення механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні існуючих проблем інклюзії в Україні. Структура роботи є послідовною, кожен розділ містить чітке формулювання теоретичних засад, аналіз емпіричного матеріалу, опис отриманих результатів та відповідні висновки, що підтверджує досягнення поставлених цілей і завдань.

Перший розділ роботи має теоретико-методологічний характер. У ньому авторка досліджує сучасні наукові підходи до проблематики взаємодії влади та громадськості у вирішенні питань інклюзії як ключового чинника інклюзивного розвитку різних сфер публічного управління.

Акцентовано, що інклюзивний підхід виходить за межі виключно соціального захисту та охоплює політичну, економічну, освітню, цифрову, культурну сфери, формуючи тим самим основу сучасної людиноцентричної моделі публічного управління.

Узагальнення теоретичних підходів підтвердило, що розвиток інклюзивного суспільства в Україні потребує переходу від традиційної адміністративної моделі управління до моделі партнерського врядування, де громадськість виступає активним суб'єктом формування та реалізації публічної політики. Авторкою встановлено, що інклюзивне публічне управління є важливим напрямом модернізації державного управління, досягнення якого можливо шляхом забезпечення соціальної згуртованості, підвищення якості життя населення та зміцнення демократичних і правових засад розвитку суспільства.

У другому розділі дисертаційного дослідження здійснено комплексний аналіз сучасного стану механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні проблем інклюзії в Україні, проаналізовані правові аспекти взаємодії влади та громадськості у сфері інклюзії, розкрито особливості реалізації системи локальних інклюзивних заходів у контексті специфічних умов різних місцевостей України.

Важливе місце у розділі займає узагальнення закордонного досвіду впровадження принципів інклюзії у публічному управлінні. Доведено, що найбільш ефективними є моделі, засновані на принципах децентралізації, партисипативного управління, соціального партнерства та людиноцентричного підходу. Встановлено, що у країнах Європейського Союзу інклюзивна політика реалізується через системну взаємодію держави, місцевого самоврядування, громадських організацій і бізнесу, а також через широке використання

механізмів громадської участі, цифрові сервіси та програми соціальної інтеграції. Авторкою слушно наголошується, що адаптація окремих елементів зарубіжного досвіду до українських реалій дозволить підвищити ефективність публічного управління через формування більш доступного і безбар'єрного суспільного середовища.

На особливу увагу заслуговує проведене авторкою соціологічне дослідження «Розвиток інклюзії на місцевому рівні» у громадах двох областей України – Закарпатської та Харківської. За результатами дослідження доступу до інклюзивних послуг у громадах встановлено, що рівень розвитку інклюзивного середовища суттєво залежить від соціально-економічних умов регіону, активності громадянського суспільства, ефективності місцевого управління та рівня міжсекторальної взаємодії. У процесі дослідження виявлено основні проблеми, пов'язані з недостатньою доступністю інфраструктури, нерівномірним розвитком соціальних сервісів, кадровим дефіцитом, низьким рівнем цифрової доступності та збереженням суспільних стереотипів щодо соціально вразливих груп населення. Водночас дослідження підтвердило, що активна співпраця органів місцевої влади з громадськими організаціями, міжнародними партнерами та волонтерськими ініціативами сприяє підвищенню якості соціальних послуг, розвитку локальних інклюзивних проєктів та зміцненню соціальної згуртованості громад.

Головний акцент у роботі зроблено на шляхах удосконалення механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні проблем інклюзії в Україні. У третьому розділі дисертації обґрунтовується авторська модель розвитку механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні, яка базується на синергії державної політики та локальних ініціатив громад. Модель передбачає багаторівневу систему взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, бізнесом і міжнародними інституціями. Підкреслюється, що її функціонування має базуватися на принципах відкритості, прозорості, підзвітності, громадської участі та цифрової демократії. Доводиться, що практичне застосування моделі в діяльності територіальних громад сприятиме підвищенню якості публічних послуг, ефективнішому використанню ресурсів, зміцненню довіри до влади та забезпеченню сталого розвитку громад.

У висновках узагальнено основні результати дослідження та сформульовано ключові рекомендації щодо модернізації механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні. Важливим результатом дослідження є висновок про те, що лише поєднання нормативної регуляції, технологічної модернізації та гуманітарно-комунікативного підходу здатне забезпечити формування ефективної, безбар'єрної та соціально орієнтованої системи публічного управління в Україні.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації

Наукова новизна роботи визначається особистим внеском авторки у

вирішення актуального наукового завдання в галузі науки публічного управління та адміністрування, що полягає в удосконаленні механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні.

На нашу думку, серед них найбільш вагомими є:

- Уперше обґрунтовано структурну модель розвитку взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії, що визначає перехід від політики «виключення» до політики «включення», де кожна соціальна група розглядається як ресурс розвитку. Метою є забезпечення рівних можливостей, соціальної згуртованості та підвищенні якості життя громадян. Суб'єктами виступають держава, громадянське суспільство, бізнес і міжнародні організації, а об'єктами – соціальні групи та сфери життєдіяльності, що потребують інтеграції. Реалізація моделі здійснюється через законодавчі, програмні, фінансові та цифрові механізми, спрямовані на формування інклюзивного середовища на національному й місцевому рівнях.

- Удосконалено системно-структурний підхід до розуміння взаємодії органів влади та громадськості у сфері інклюзії у публічному управлінні, де інклюзія виступає центральною категорією та інтегрує інклюзивний розвиток, що поєднує економічний прогрес, соціальну справедливість та екологічну стійкість; інклюзивне зростання; соціальне виключення, якому інклюзія протидіє, та соціальне включення, що забезпечує рівність та участь громадян. Основу інклюзії формують інклюзивні інституції через верховенство права та свободи, а також людський і соціальний капітал, що посилюють її завдяки освіті, здоров'ю та довірі. Отже, інклюзія постає як багатовимірна концепція й практичний інструмент забезпечення рівності, соціальної справедливості та стійкого розвитку держави.

- Набули подальшого розвитку засади модернізації механізмів публічного управління у вирішенні проблем інклюзії шляхом адаптації міжнародного досвіду, посилення відповідальності органів влади за порушення принципів інклюзії, розширення ролі громадських організацій у контролі за реалізацією політики та запровадження стратегічного планування доступності на всіх рівнях управління.

- Набули подальшого розвитку шляхи вдосконалення механізмів інклюзивного публічного управління, що охоплюють горизонтальну взаємодію, системну оцінку потреб населення та індивідуалізацію соціальних послуг; перспективними напрямками визначено цифровізацію управлінських процесів, розвиток аналітичних платформ і формування культури інклюзії як складової суспільної свідомості.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на глибокому аналізі наукових підходів та управлінської практики. Робота містить нові теоретичні розробки і практичні пропозиції, що підвищують її значущість для науки публічного управління та адміністрування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані в дисертації, є науково обґрунтованими та базуються на достовірному матеріалі.

Об'єкт і предмет дослідження, визначені авторкою, узгоджуються з метою та завданнями дисертаційного дослідження. Сформульовані у роботі завдання свідчать про глибину наукового пошуку авторки та її системний підхід до аналізу обраної теми дослідження. Висновки чітко відповідають поставленим завданням, корелюються з отриманими результатами, що складають наукову новизну. Детальне ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок, що дисертанткою виконано всі поставлені завдання, а висновки є логічним узагальненням отриманих результатів.

Наукові положення, висновки та рекомендації базуються на використанні фундаментальних положень теорії публічного управління, багаторівневого врядування, регіонального розвитку, інклюзивного підходу. Під час дослідження авторкою реалізовано комплексний підхід, що базується на загальнонаукових і спеціальних методах дослідження (структурно-функціональний метод, методи системного та порівняльного аналізу, абстрактно-логічний та соціологічний методи). Такий методологічний підхід дав змогу системно дослідити процеси публічного управління, узагальнити зарубіжний досвід та обґрунтувати авторську концепцію інклюзивної політики.

Висновки до розділів, а також загальні висновки дисертації є логічними, аргументованими та обґрунтованими на основі глибокого аналізу наукової літератури, міжнародного досвіду та вітчизняного законодавства.

Робота базується на широкій джерельній базі, що свідчить про ґрунтовне опрацювання авторкою як вітчизняних, так і зарубіжних напрацювань з досліджуваної проблематики.

Наукова обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційної роботи підтверджена також позитивними результатами їх апробації, які знайшли своє відображення в 11 публікаціях у фахових наукових виданнях та матеріалах науково-практичних конференцій.

Пропозиції автора мають не лише теоретичне значення, а й практичну цінність при удосконаленні механізмів взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні.

Отже, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів дослідження підтверджується їх відповідністю сучасним науковим підходам, загальнонауковими та спеціальними методами дослідження, широкою емпіричною базою, використанням авторкою актуальних нормативно-правових актів та сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень, а також апробацією основних положень дисертаційної роботи на науково-комунікативних заходах.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Основні положення та висновки дисертації Бондаренко Л. Г. доведено до

рівня практичних методик і рекомендацій, що мають вагому цінність для впровадження у діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських об'єднань. Розроблені інструменти спрямовані на вдосконалення механізмів інклюзивної взаємодії влади та громадськості, посилення спроможності інститутів громадянського суспільства щодо підвищення національної стійкості та формування партнерських моделей управління. Практична значущість результатів полягає у розвитку інклюзивної політики в умовах сучасних безпекових викликів, що сприяє підвищенню довіри громадян і зміцненню соціальної згуртованості українського суспільства. Зокрема:

- для органів державної влади та місцевого самоврядування розроблені рекомендації, спрямовані на вдосконалення стратегій інклюзивної взаємодії з громадянами;

- для громадських організацій та інститутів громадянського суспільства результати дисертації мають практичну цінність у сфері інклюзивної політики через посилення громадського контролю за реалізацією інклюзивної політики та стратегій національної стійкості;

- для закладів вищої освіти та установ теоретичні положення та авторські напрацювання можуть бути інтегровані у навчальні програми для формування компетентностей майбутніх управлінців у сфері національної стійкості, антикризових комунікацій та стратегічної взаємодії з інститутами громадянського суспільства, підготовки фахівців з публічного управління, для створення навчально-методичної літератури з інклюзивної політики.

Запропонована авторкою модель взаємодії влади та громадськості у питаннях вирішення проблем інклюзії може бути використана органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні та реалізації державної регіональної політики, розробці стратегій та програм регіонального/місцевого розвитку, удосконаленні організаційно-правових механізмів управління.

Основні результати дисертаційного дослідження обговорювались на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Основні положення дисертації викладено у 11 наукових працях, у тому числі в 4-х статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, та 7 тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 3,1 друкованих аркушів. Зміст наукових публікацій повною мірою відображає основні результати проведеного дослідження, а їх тематика відповідає предмету та завданням дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дотримання академічної доброчесності

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, які визначено у наказі Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

При аналізі дисертаційної роботи, наукових праць здобувачки

встановлено, що текст дисертації не містить запозичень, дисертаційна робота виконана самостійно та відповідає вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження, його актуальність, теоретичну й практичну значущість, доцільно висловити окремі зауваження та рекомендації:

1. У дисертації ґрунтовно досліджено механізми взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії. Водночас, доцільним видається більш детальне висвітлення інституційного механізму на прикладі однієї з цільових груп, зокрема осіб з інвалідністю та відповідних громадських об'єднань у процесах прийняття управлінських рішень на державному й місцевому рівнях. Це дозволило б більш повно розкрити практичну реалізацію принципу партисипативності у формуванні інклюзивної політики.

2. Значну увагу у роботі приділено нормативно-правовим та організаційним засадам розвитку інклюзивної політики в Україні. Разом з тим діагностична частина дисертаційної роботи могла б виграти від більш детального аналізу існуючої та бажаної системи моніторингу й оцінювання ефективності взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства. Зокрема, доцільним було б запропонувати систему кількісних та якісних індикаторів, які дозволяли б оцінювати результативність реалізації інклюзивної політики на різних рівнях публічного управління.

3. Авторкою ґрунтовно проаналізовано міжнародний досвід забезпечення інклюзії та розвитку партнерської взаємодії між державою і громадянським суспільством. Водночас заслуговує на окрему увагу питання адаптації окремих зарубіжних практик до українських умов з урахуванням наслідків воєнного стану, процесів післявоєнного відновлення та розширення потреб різних категорій населення, які потребують інклюзивних підходів. Такий аналіз сприяв би поглибленню практичної складової дослідження.

4. У роботі переконливо обґрунтовано напрями вдосконалення взаємодії органів влади та громадськості у сфері інклюзії. Разом з тим окремої уваги заслуговує питання цифровізації механізмів громадської участі. Доцільним було б більш детально розкрити потенціал цифрових платформ, електронних консультацій, інструментів електронної демократії та інших цифрових сервісів як засобів забезпечення доступної участі осіб з різними формами обмеження при виробленні та реалізації державної політики.

Варто наголосити, що висловлені зауваження мають здебільшого дискусійний та рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони підкреслюють актуальність дослідження та визначають напрями подальших розвідок та можливості вдосконалення обраної наукової теми.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Бондаренко Лесі Геннадіївни на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні» є завершеним науковим дослідженням, яке комплексно вирішує важливе завдання публічного управління, має наукову новизну та практичну значущість.

Дисертаційна робота за актуальністю, змістом і повнотою викладу її результатів у наукових публікаціях, обсягом та оформленням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Виходячи з вищезазначеного, вважаю, що Бондаренко Леся Геннадіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління, адміністрування та
соціальної роботи Національного
університету охорони здоров'я
України імені П.Л.Шупика

Мілена КРАВЧЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:12:40 04.08.2026

Назва файлу з підписом: Відгук_KMB.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 17.2 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук_KMB.pdf
Розмір файлу без підпису: 114.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА
П.І.Б.: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2673605188
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:12:39 04.08.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000059852D0199459406
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAAdES detached)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вячеславу ДЗЮНДЗЮКУ,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, професора кафедри соціології і публічного управління Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», доктора наук з державного управління, професора Терещенко Діни Акрамівни на дисертацію Бондаренко Лесі Геннадіївни на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження

Трансформація системи публічного управління України, реалізація реформи децентралізації, євроінтеграційний курс держави та необхідність подолання наслідків збройної агресії актуалізують питання формування ефективної інклюзивної політики. Забезпечення рівного доступу громадян до участі в суспільному житті, публічних послуг та процесів ухвалення управлінських рішень дедалі більше залежить від налагодження результативної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства.

Особливого значення ця проблематика набуває в умовах збільшення кількості осіб, які потребують комплексної державної підтримки, зокрема осіб з

інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, сімей із дітьми та інших соціально вразливих груп населення. Це обумовлює потребу в удосконаленні механізмів вироблення та реалізації інклюзивної політики із широким залученням громадськості до прийняття управлінських рішень.

Побудова інклюзивного суспільства сьогодні неможлива без створення ефективних механізмів взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та іншими інститутами громадянського суспільства. Саме така взаємодія сприяє більш повному врахуванню потреб різних соціальних груп, підвищує якість управлінських рішень, зміцнює довіру громадян до влади та забезпечує ефективність реалізації державної політики у сфері інклюзії.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Лесі Геннадіївни Бондаренко є своєчасним та актуальним, оскільки спрямоване на комплексне дослідження механізмів взаємодії влади і громадськості у сфері забезпечення інклюзії та розроблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Обрана тема відповідає сучасним потребам розвитку публічного управління та має вагоме наукове і прикладне значення.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертація Л. Г. Бондаренко є цілісним, завершеним і самостійним науковим дослідженням, присвяченим вирішенню актуального наукового завдання щодо удосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзивного розвитку України. Робота характеризується логічною побудовою, внутрішньою узгодженістю структурних елементів та комплексним підходом до дослідження визначеної проблематики.

Структура дисертації відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Побудова дисертації забезпечує послідовний перехід від теоретичного осмислення проблеми до аналізу

сучасного стану досліджуваних процесів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

У вступі здобувачкою належним чином обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методологічні засади роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ має теоретико-методологічне спрямування та присвячений систематизації сучасних наукових підходів до дослідження механізмів взаємодії влади і громадськості у сфері інклюзії. Автором сформовано належне теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу, понятійно-категоріальний апарат і розкрито особливості розвитку інклюзивних процесів у системі публічного управління.

У другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного стану механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у вирішенні проблем інклюзії. Особливу увагу приділено дослідженню нормативно-правового забезпечення, практики реалізації інклюзивної політики на місцевому рівні та узагальненню міжнародного досвіду, що посилює аналітичну складову дисертації та її практичну спрямованість.

Третій розділ має прикладний характер і містить авторські пропозиції щодо вдосконалення механізмів взаємодії влади та громадськості. Запропоновані рекомендації ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та спрямовані на підвищення ефективності реалізації інклюзивної політики, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення й розвитку системи моніторингу результативності управлінських рішень.

Висновки дисертації є логічним підсумком проведеного дослідження, узагальнюють отримані результати та містять обґрунтовані наукові положення і практичні рекомендації, що відповідають поставленій меті та визначеним завданням.

Позитивної оцінки заслуговує інформаційна база дослідження, яка охоплює нормативно-правові акти, міжнародні документи, праці вітчизняних і

зарубіжних учених, матеріали органів публічної влади, статистичні й аналітичні джерела. Це забезпечило належний рівень обґрунтованості висновків, комплексність проведеного аналізу та достовірність отриманих результатів.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертацію виконано у межах науково-дослідної роботи «Публічне управління України в умовах глобальних можливостей і загроз» (державний реєстраційний номер 0120U105740), що розробляється кафедрою публічної політики навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Дисертантом досліджено питання значущості взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади у сфері публічної політики.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації

Однією з беззаперечних переваг дисертаційної роботи Л. Г. Бондаренко є її комплексний характер. Авторкою не лише узагальнено існуючі наукові підходи до розуміння інклюзії та механізмів взаємодії влади і громадськості, а й запропоновано власне бачення удосконалення публічно-управлінських механізмів забезпечення інклюзивного розвитку в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні цілісного підходу до вдосконалення взаємодії суб'єктів публічного управління та інститутів громадянського суспільства у процесі формування й реалізації державної політики у сфері інклюзії. Запропоновані у роботі положення характеризуються логічністю, внутрішньою узгодженістю та належним рівнем теоретичного обґрунтування.

На особливу увагу заслуговують запропоновані підходи до розвитку механізмів партнерської взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншими

заінтересованими сторонами. Запропоновані рішення орієнтовані на підвищення відкритості управлінських процесів, розширення участі громадськості у виробленні управлінських рішень та покращення якості публічних послуг.

Позитивною рисою дослідження є прагнення автора розглядати інклюзію не лише як соціальну категорію, а як важливий напрям сучасної державної політики, реалізація якого потребує комплексного використання організаційних, правових, інформаційних та комунікаційних механізмів публічного управління.

Практичний інтерес становлять запропоновані рекомендації щодо вдосконалення механізмів взаємодії влади та громадськості, розвитку інформаційно-комунікаційних інструментів участі громадян, розширення міжсекторального партнерства та впровадження сучасних підходів до координації діяльності суб'єктів, залучених до реалізації інклюзивної політики.

Важливо, що сформульовані рекомендації не мають виключно теоретичного характеру. Їх реалізація може бути використана органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, діяльність яких пов'язана із забезпеченням інклюзивного розвитку, а також під час підготовки програмних документів, спрямованих на вдосконалення державної політики у відповідній сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації дає підстави зробити висновок про достатній рівень обґрунтованості сформульованих авторкою наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Логіка дослідження є послідовною, а структура роботи забезпечує комплексне розкриття поставленої наукової проблеми.

Для досягнення мети дослідження авторкою використано сукупність взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів, адекватних предмету та завданням дослідження. Методологічний інструментарій дозволив здійснити всебічний аналіз сучасного стану розвитку механізмів взаємодії влади та

громадськості, визначити чинники, що впливають на ефективність їх функціонування, а також сформулювати практично орієнтовані рекомендації щодо їх удосконалення.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України та міжнародні документи, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, офіційні статистичні матеріали, аналітичні звіти, результати діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських інституцій. Це забезпечило належний рівень достовірності отриманих результатів та аргументованість сформульованих висновків.

Варто відзначити, що авторка не обмежилася аналізом існуючих наукових підходів, а запропонувала власні напрями вдосконалення механізмів взаємодії влади та громадськості, які мають теоретичне обґрунтування та практичну спрямованість. Отримані результати характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю, відповідають поставленим завданням дослідження та свідчать про належний рівень наукової підготовки здобувачки.

Апробація дисертації та публікації

Основні положення та результати дисертаційної роботи пройшли належну апробацію під час участі авторки у науково-практичних конференціях різних рівнів, а також знайшли відображення у наукових публікаціях, перелік яких відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Зміст наукових публікацій повною мірою відображає основні результати проведеного дослідження, а їх тематика відповідає предмету та завданням дисертації.

Оформлення дисертації

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, які визначено у наказі Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у можливості використання сформульованих авторкою рекомендацій у діяльності органів публічної влади під час удосконалення механізмів взаємодії з громадськістю та реалізації інклюзивної політики.

Окремі результати дослідження можуть бути використані при розробленні стратегічних і програмних документів державного та місцевого рівнів, удосконаленні нормативно-правового забезпечення, підготовці методичних рекомендацій, а також у діяльності інститутів громадянського суспільства.

Крім практичної спрямованості, результати дослідження мають і навчально-методичне значення. Теоретичні узагальнення та авторські підходи можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування», а також у процесі підготовки здобувачів вищої освіти, які досліджують питання розвитку інклюзивної політики та взаємодії влади з громадськістю.

Дотримання академічної доброчесності

При аналізі дисертаційної роботи, наукових праць здобувача встановлено, що текст дисертації не містить запозичень, дисертаційна робота виконана самостійно і відповідає вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та міркування, які мають дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. У дисертації досліджено механізми взаємодії органів публічної влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії. Водночас потребує

додаткового роз'яснення механізм залучення до взаємодії тих інститутів громадянського суспільства, які наразі перебувають на етапі становлення (малі волонтерські ініціативи) та не мають досвіду системної співпраці з органами влади.

2. Авторкою запропоновано напрями вдосконалення механізмів взаємодії влади та громадськості, однак поза межами дослідження залишилися можливі ризики їх реалізації. Зокрема, доцільним було б приділити більше уваги чинникам, які можуть знижувати ефективність співпраці, серед яких недостатній рівень інституційної спроможності громад, кадрові обмеження, нестача фінансових ресурсів та нерівномірний розвиток територій.

3. У роботі обґрунтовано напрями розвитку інклюзивної політики, однак потребує подальшого опрацювання питання забезпечення координації між різними суб'єктами взаємодії. Зокрема, заслуговує на увагу визначення механізмів узгодження діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства під час реалізації спільних програм і заходів у сфері інклюзії.

4. Практичну цінність дисертації посилило б більш детальне висвітлення механізмів масштабування запропонованих авторкою управлінських рішень з урахуванням специфіки різних територіальних громад. Такий підхід дозволив би чіткіше визначити умови їх адаптації залежно від соціально-економічних, демографічних та організаційних особливостей окремих регіонів України.

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, мають рекомендаційний характер і не знижують наукової новизни, теоретичної значущості та практичної цінності отриманих результатів. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання у сфері публічного управління та адміністрування.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Бондаренко Лесі Геннадіївни на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну і практичну значущість. Дана дисертаційна робота за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у наукових публікаціях, обсягом і оформленням цілком відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Беручи до уваги вищезазначене, вважаю, що Бондаренко Леся Геннадіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент –

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри соціології і публічного управління Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Діна ТЕРЕЩЕНКО

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 18:20:47 01.08.2026

Назва файлу з підписом: Відгук_опонента_Терещенко_Бондаренко_Л_Г_2026_фініш.docx.p7s
Розмір файлу з підписом: 51.3 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук_опонента_Терещенко_Бондаренко_Л_Г_2026_фініш.docx
Розмір файлу без підпису: 34.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ТЕРЕЩЕНКО ДІНА АКРАМІВНА

П.І.Б.: ТЕРЕЩЕНКО ДІНА АКРАМІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2382906943

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 18:20:46
01.08.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000E7502401C1ACA607

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна професору
Вячеславу ДЗЮНДЗЮКУ,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора,
Бельської Тетяни Валентинівни на дисертацію
Мачабелі Тетяни Мигалівни на тему «Механізми налагодження взаємодії
влади та громадськості в умовах гібридних загроз», подану до захисту в
разову спеціалізовану вчену раду
ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне
управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління
та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дисертації Мачабелі Тетяни Мигалівни на тему «Механізми налагодження взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз» зумовлена необхідністю пошуку нових парадигм публічного управління в умовах перманентних гібридних загроз. Сучасна архітектура безпеки України потребує не лише військових рішень, а й розбудови інклюзивного середовища взаємодії між державними інституціями та громадянським суспільством. Особливого значення це набуває в контексті когнітивної безпеки та захисту прав людини, зокрема подолання наслідків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК). Трансформація традиційних управлінських механізмів у гнучкі партнерські мережі є стратегічним завданням для галузі 281 «Публічне управління та адміністрування», що підтверджує своєчасність обраного автором напрямку дослідження.

Загальна характеристика дисертаційної роботи.

Аналіз змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій Т. М. Мачабелі дають змогу зробити висновок про те, що основні наукові

положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають такому виду досліджень. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих автором у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– коректністю визначення об'єкту та предмету дослідження (с. 23), та професійним вирішенням автором низки завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження (с. 22-23), та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Обравши об'єктом дослідження взаємодію влади та громадськості в умовах гібридних загроз, автор досить ґрунтовно здійснює комплексний аналіз теоретичного підґрунтя дослідження та окреслює публічно-управлінську концептуалізацію поняття «громадянське суспільство», визначає його сутність та прослідковує генезу даного феномену. Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження (с. 23) і обраними методами дослідження (с. 23-24). Це дозволило здобувачу сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які покладено в основу її дослідження;

– використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних: список використаних джерел налічує 191 найменування (на 20 сторінках), з яких 38 – іноземними мовами (с. 178-197); дослідження базується на наукових розробках закордонних і вітчизняних науковців, які присвячено різним аспектам взаємодії інститутів публічної влади і громадянського суспільства у регулюванні регіонального розвитку;

– обранням методів дослідження, які забезпечили комплексний підхід до проблеми виявлення пріоритетних стратегій взаємодії інститутів публічної влади та громадянського суспільства у контексті регулювання регіонального розвитку. Зокрема, дослідження базується на застосуванні загальнонаукових принципів аналізу і синтезу, об'єктивності, системності, індукції та дедукції, єдності історичного та логічного, сходження від абстрактного до конкретного тощо.

Рукопис є завершеним науковим дослідженням, що характеризується

внутрішньою цілісністю та логічною послідовністю. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 200 сторінок, з них 177 сторінок – основний текст. Автор демонструє глибоке розуміння сучасних управлінських викликів та пропонує науково обґрунтовані шляхи їх подолання.

У першому розділі ґрунтовно проаналізовано генезу наукових підходів до взаємодії влади та громадськості, сформовано авторський понятійний апарат.

У другому розділі здійснено компаративний аналіз досвіду Ізраїлю, Канади та країн ЄС, що дозволило виявити прогалини у вітчизняній практиці публічного управління під час війни.

У третьому розділі представлено пріоритетні напрями модернізації механізмів взаємодії, зокрема через розвиток цифрових координаційних хабів та спеціалізованих програм соціальної реабілітації.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Розроблені та обґрунтовані автором положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані органами публічного управління задля удосконалення взаємодії інститутів публічної влади і громадянського суспільства у регулюванні регіонального розвитку через застосування апробованих методів і кращих європейських та світових практик, а також, на нашу думку, в навчальному процесі з підготовки за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та програмами короткотермінового підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також представників інститутів громадянського суспільства.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення

найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також наявність новизни їх наукового доробку.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної теми кафедри публічної політики ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна «Публічне управління України в умовах глобальних можливостей і загроз» (№0120U105740).

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання – обґрунтування науково-теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення розвитку механізмів налагодження взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз.

Наукова новизна дисертаційного дослідження розкривається у таких положеннях:

уперше:

- обґрунтовано концептуальну модель розвитку взаємодії органів публічної влади та громадськості в умовах гібридних загроз, що інтегрує інституційний, суспільно-політичний та комунікативний рівні у єдину систему протидії воєнним викликам (зокрема сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом. Реалізація моделі забезпечується через: удосконалення нормативноправового регулювання медіапростору й кібербезпеки для координації суб'єктів управління та громадськості; запровадження механізмів зміцнення національної стійкості й захисту постраждалих від війни; та впровадження інструментів комунікацій і фактчекінгу для формування критичного мислення суспільства й нейтралізації деструктивних інформаційно-психологічних впливів.

удосконалено:

- системно-структурний підхід до розуміння взаємодії органів влади та громадськості у сфері протидії сексуальному насильству, пов'язаному з

конфліктом, як специфічній гібридній загрозі. На відміну від правоохоронного підходу, взаємодію оптимізовано через трансформацію форм і швидкості комунікації суб'єктів управління на основі чотирьох компонентів: по-перше, розробка цільових програм допомоги; по-друге, урахування зв'язку з конфліктом у стратегіях нацбезпеки; по-третє, впровадження командної відповідальності в етику публічної служби; по-четверте, мінімізація латентності через спеціалізовані технології комунікації з постраждалими. Такий підхід забезпечує перехід до превентивного публічного управління, спрямованого на збереження людської гідності та подолання трансгенераційних наслідків гібридної агресії.

- наукове розуміння сутності та структури механізмів публічного управління взаємодією влади та громадськості в умовах гібридних загроз, які, на відміну від традиційних підходів, трактуються як гнучка, багаторівнева система превентивного та оперативного реагування і розглядаються як комплекс адміністративно-організаційного, нормативно-правового, мотиваційного, соціокультурного, соціально-психологічного та медіа-комунікаційного механізмів. Це розуміння доповнено через виокремлення специфічних функціональних зв'язків між адміністративно-організаційним, соціокультурним та медіа-комунікаційним компонентами, що дозволяє не лише реагувати на зовнішні загрози, а й активно розбудовувати внутрішню безпекову екосистему та інклюзивне середовище підтримки вразливих груп населення.

дістали подальшого розвитку:

- засади модернізації механізмів публічного управління в умовах гібридних загроз шляхом адаптації міжнародних концепцій «комплексної стійкості» (resilience) до національного контексту. Виокремлено такі негативні чинники в сучасній практиці в Україні, як фрагментарність нормативно-правового регулювання, диспропорція між комунікаційними механізмами, а також криза довіри. Усунення вказаних недоліків обґрунтовано через перехід від лінійних бюрократичних моделей до гнучких багаторівневих систем

координації, що передбачає синхронізацію управлінських та мотиваційних важелів для перетворення громадян на активних суб'єктів національної стійкості.

- понятійно-категоріальний апарат публічного управління через конкретизацію змісту поняття «механізм взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз». На відміну від існуючих підходів, його визначено як динамічну сукупність методів та важелів, спрямованих на синхронізацію зусиль державних інституцій та суспільства для забезпечення когнітивної й інституційної стійкості. Акцентовано на превентивній функції механізму та його резильєнтності (здатності до відновлення), що дозволяє трактувати таку взаємодію не лише як комунікативний інструмент, а як стратегічний засіб зміцнення національної безпеки в умовах невизначеності.

- шляхи вдосконалення механізмів публічного управління взаємодією влади та громадськості через розширення інструментарію їх реалізації на трьох рівнях. На суспільно-політичному рівні розвинуто інструменти ціннісномотиваційного фундаменту: громадянську освіту, інформаційні кампанії з резильєнтності, програми медіаграмотності та національно-патріотичне виховання, що трансформують громадян у активних суб'єктів безпеки. На інституційному рівні обґрунтовано впровадження нормативно-правових гарантій протидії дезінформації, розвиток платформ електронної демократії та створення мережі кризових координаційних хабів для міжвідомчої взаємодії державних і недержавних акторів у сфері протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом (СНПК). На комунікаційному рівні запропоновано використання соціально-психологічних інтервенцій для зниження суспільної тривожності та медіа-комунікаційних інструментів (ситуаційних центрів, верифікованих цифрових каналів) для оперативного реагування на інформаційні атаки. Такий комплексний інструментарій забезпечує перехід від формальної звітності до змістовної партнерської взаємодії, здатної нейтралізувати багатофакторні гібридні загрози.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення дисертації базуються на використанні широкої джерельної бази та валідних методів дослідження. Автор вдало поєднує теоретичні узагальнення з емпіричними даними соціологічних опитувань та інтерв'ю. Висновки логічно випливають із результатів аналізу нормативно-правової бази та практичної діяльності ситуаційних центрів. Достовірність результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних наукових майданчиках.

Апробація дисертації та публікації.

Здобувачем опубліковано 12 наукових праць, які повною мірою відображають ключові ідеї дослідження. у тому числі в 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях з державного управління, та 8 тезах доповідей у збірниках матеріалів науковопрактичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,1 друкованих аркушів

Результати доповідалися на фахових конференціях та семінарах.

Оформлення дисертації.

Дисертація оформлена згідно з встановленими вимогами, має належний науковий апарат. Мова викладу відповідає стандартам академічного письма. Робота є самостійним доробком здобувача, що містить оригінальні рішення актуальних завдань публічного управління.

Практична цінність результатів.

Суттєву науково-практичну значимість мають розроблені автором пропозиції щодо можливості їхнього використання в діяльності інститутів публічної влади, зокрема, стосовно реалізації нових форм і методів взаємодії зі структурами громадянського суспільства

Розроблені автором методичні рекомендації щодо функціонування координаційних хабів можуть бути використані при розробці регіональних стратегій стійкості та програм підтримки ветеранів і постраждалих від війни.

Сукупно отримані О. В. Малишевою теоретичні та практичні результати дають змогу підвищити спроможність органів публічного управління щодо забезпечення дієвої взаємодії інститутів публічної влади і громадянського суспільства у регулюванні регіонального розвитку в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Дотримання академічної доброчесності.

Дисертантом дотримано всіх норм академічної етики. Текстові запозичення супроводжуються відповідними посиланнями. Перевірка на плагіат підтвердила високий рівень оригінальності роботи.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність обраної теми, наукову новизну, теоретичну обґрунтованість і практичну значущість отриманих результатів, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають дискусійний характер і спрямовані на подальше вдосконалення дослідження:

1. У дисертаційній роботі значну увагу приділено аналізу та узагальненню зарубіжного досвіду взаємодії державних інституцій та організацій громадянського суспільства під час подолання кризових ситуацій, зокрема практикам Канади та Ізраїлю. Водночас більш ґрунтовного висвітлення потребує питання фінансово-економічних передумов імплементації зазначених моделей в українських реаліях. Зокрема, доцільно було б розширити аналіз джерел фінансування запропонованих механізмів, оцінити можливості їх адаптації в умовах обмежених бюджетних ресурсів, воєнного стану та значного навантаження на державні й місцеві бюджети. Крім того, додаткового обґрунтування потребують питання економічної ефективності запропонованих інструментів, потенційних ризиків їх впровадження та механізмів забезпечення їхньої фінансової стійкості у довгостроковій перспективі.

2. У роботі обґрунтовано необхідність розширення співпраці між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства. Разом із тим недостатньо деталізованими залишаються механізми інтеграції до такої

взаємодії новостворених або малих громадських об'єднань, волонтерських ініціатив та локальних груп самоорганізації населення, які сформувалися в умовах воєнного стану та після початку повномасштабного вторгнення. Зазначена категорія організацій часто характеризується високим рівнем суспільної довіри та значним потенціалом до мобілізації ресурсів, проте водночас не завжди має належну інституційну спроможність, управлінський досвід або розуміння процедур взаємодії з органами влади. У зв'язку з цим доцільним було б більш детально розкрити інструменти їх організаційного розвитку, механізми залучення до прийняття управлінських рішень, а також форми підтримки з боку державних і місцевих органів влади для забезпечення їхньої сталої участі у реалізації публічної політики.

3. У підрозділі 3.2 автором запропоновано низку перспективних напрямів удосконалення механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства із застосуванням цифрових платформ, електронних сервісів та інформаційних хабів. Разом із тим питання захисту персональних даних постраждалих осіб, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та інших вразливих категорій населення висвітлено недостатньо детально. Доцільно було б розширити аналіз нормативно-правових, організаційних та технологічних аспектів забезпечення інформаційної безпеки під час використання цифрових інструментів взаємодії. Зокрема, потребують додаткового розгляду питання запобігання несанкціонованому доступу до персональних даних, механізми захисту конфіденційної інформації, ризики кіберзагроз в умовах гібридної війни, а також відповідність запропонованих рішень сучасним міжнародним стандартам і вимогам законодавства України у сфері захисту персональних даних.

Висловлені зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи, яка є самостійним, завершеним та актуальним науковим дослідженням, а мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані автором у подальшій науковій діяльності та практичній роботі.

Таким чином, за результатами вивчення тексту роботи і публікацій Т. М. Мачабелі можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації «Механізми налагодження взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз», відповідають вимогам до такого виду досліджень, а подана дисертаційна робота є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості висновків та рекомендацій, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація Т. М. Мачабелі відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» й спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор, Мачабелі Тетяна Мигалівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри
менеджменту і публічного
адміністрування ННІ економіки і
менеджменту Харківського
національного університету міського
господарства імені О. М. Бекетова

Тетяна БЄЛЬСЬКА

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 15:39:21 04.08.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Бельської Т.В. на дис_Мачабелі Т.М..pdf.p7s

Розмір файлу з підписом: 346.6 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_Бельської Т.В. на дис_Мачабелі Т.М..pdf

Розмір файлу без підпису: 327.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Бельська Тетяна Валентинівна

П.І.Б.: Бельська Тетяна Валентинівна

Країна: Україна

РНОКПП: 2573214887

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 15:39:10 04.08.2026

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 514B5C86A1E5DA110400000002EBCE00828A1605

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вячеславу ДЗЮНДЗЮКУ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Рецензія

офіційного рецензента, заступника директора навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктора наук з державного управління, професора, Статівки Наталії Валеріївни на дисертаційну роботу Бондаренко Лесі Геннадіївни на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертаційна робота Бондаренко Лесі Геннадіївни присвячена дослідженню актуальної наукової проблеми публічного управління – удосконаленню механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні. Обрана тема є своєчасною як у науковому, так і в практичному вимірах, оскільки відображає сучасні тенденції трансформації системи публічного управління, орієнтованої на забезпечення принципів відкритості, партнерства, інклюзивності та людиноцентризму.

Актуальність дисертаційного дослідження визначається необхідністю формування ефективних механізмів взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства в умовах реалізації державної політики безбар'єрності, децентралізації, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення України. Саме якість такої взаємодії значною мірою визначає спроможність публічної влади забезпечувати рівний доступ громадян до публічних послуг, створювати інклюзивне середовище та реалізовувати сучасні стандарти демократичного врядування.

Слід відзначити, що авторкою коректно визначено предметну область дослідження та забезпечено її комплексний розгляд на основі сучасних наукових підходів. Дисертація поєднує концептуальний аналіз теоретико-методологічних засад досліджуваної проблематики з оцінкою практики функціонування механізмів взаємодії влади та громадськості, що дало можливість сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо їх удосконалення.

Таким чином, обрана тема дисертаційної роботи повною мірою відповідає сучасним напрямкам розвитку науки публічного управління та адміністрування, характеризується високою науковою актуальністю, практичною значущістю та має вагомe значення для подальшого розвитку теорії й практики формування інклюзивної державної політики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та оформлення

Дисертаційна робота характеризується логічною побудовою, внутрішньою структурною цілісністю та послідовністю викладення матеріалу. Структура дослідження є методологічно обґрунтованою, відповідає визначеним меті та завданням, а зміст окремих розділів забезпечує комплексне розкриття проблематики дослідження.

У першому розділі авторкою здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних підходів до розуміння сутності взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії, систематизовано наукові підходи до трактування базових понять, проаналізовано сучасний стан наукової розробленості проблеми. Позитивної оцінки заслуговує прагнення авторки не лише узагальнити існуючі концепції, а й критично осмислити їх зміст, що свідчить про належний рівень теоретичної підготовки та сформованість наукового мислення.

Другий розділ присвячено комплексному аналізу сучасного стану функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії. На основі аналізу нормативно-правової бази, статистичних матеріалів, практики діяльності суб'єктів публічного управління та результатів власних досліджень авторкою визначено основні тенденції, проблеми та чинники, що впливають на ефективність реалізації державної політики у зазначеній сфері.

Особливу науково-практичну цінність становить третій розділ дисертації, у якому запропоновано напрями вдосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Запропоновані рекомендації логічно випливають із проведеного дослідження, ґрунтуються на отриманих результатах аналізу та характеризуються практичною спрямованістю, що свідчить про завершеність наукового дослідження й досягнення поставленої мети.

Висновки до кожного розділу є змістовними, узгоджуються із загальними висновками дисертації та відображають основні результати проведеного дослідження. Робота відзначається належним рівнем наукового викладу, логічністю аргументації, коректністю використання наукової термінології та відповідає встановленим вимогам щодо оформлення дисертаційних досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Публічне управління України в умовах глобальних можливостей і загроз» (державний реєстраційний номер 0120U105740), що виконується кафедрою публічної політики навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Тематика дисертації органічно інтегрується у зміст зазначеної науково-дослідної роботи, розвиваючи її окремі напрями в частині дослідження сучасних механізмів публічного управління, розвитку партнерської взаємодії між суб'єктами публічного управління та інститутами громадянського суспільства, а також удосконалення інструментів реалізації державної політики у сфері інклюзії.

Виконання дисертації у межах комплексної науково-дослідної тематики підтверджує її відповідність сучасним напрямам розвитку науки публічного управління та адміністрування, державним пріоритетам розвитку інклюзивного суспільства, а також засвідчує належний рівень її наукового й практичного спрямування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота характеризується належним рівнем наукової обґрунтованості сформульованих положень, висновків і рекомендацій. Достовірність отриманих результатів забезпечується комплексним використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що відповідають меті, завданням, об'єкту й предмету дослідження, а також опрацюванням широкого кола нормативно-правових актів, наукових джерел, статистичних матеріалів та результатів власних досліджень авторки.

Методологія дослідження є внутрішньо узгодженою та забезпечує послідовний перехід від теоретичного осмислення проблематики до аналізу сучасного стану функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості й формулювання практично орієнтованих рекомендацій щодо їх удосконалення. Простежується логічний взаємозв'язок між поставленою метою, визначеними завданнями, застосованим методичним інструментарієм та отриманими науковими результатами.

Сформульовані авторкою висновки є аргументованими, достатньою мірою підтверджуються результатами проведеного дослідження та відповідають змісту дисертаційної роботи. Запропоновані рекомендації ґрунтуються на результатах комплексного аналізу досліджуваної проблематики, мають належне теоретичне підґрунтя та можуть бути використані у процесі вдосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади й інститутів громадянського суспільства у сфері забезпечення інклюзії.

Основні наукові результати, одержані авторкою, та їх наукова новизна

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у комплексному дослідженні теоретичних і прикладних аспектів взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії, що дозволило авторці отримати результати, які розширюють існуючі наукові уявлення щодо розвитку відповідних механізмів публічного управління.

На особливу увагу заслуговує системний підхід до дослідження проблеми, який дав можливість розкрити взаємозв'язок організаційних, нормативно-правових та управлінських складових забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів публічного управління з інститутами громадянського суспільства. Запропоновані авторкою положення характеризуються науковою аргументованістю, логічною завершеністю та є закономірним результатом проведеного дослідження.

Практичний інтерес становлять розроблені авторкою рекомендації щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості у процесі реалізації державної політики у сфері інклюзії. Окремі положення дисертації розвивають сучасні наукові підходи до формування інклюзивної моделі публічного управління, що свідчить про їх теоретичну та прикладну значущість.

Практичне значення одержаних результатів

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у спрямованості отриманих результатів на вирішення актуальних завдань удосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії. Запропоновані авторкою рекомендації можуть бути використані під час формування та реалізації державної політики, удосконалення діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, розвитку партнерської взаємодії з інститутами громадянського суспільства, а також при розробленні програмних і стратегічних документів відповідного спрямування.

Важливим свідченням практичної значущості дисертаційної роботи є документально підтверджене впровадження окремих результатів дослідження у діяльність відповідних установ, що підтверджує можливість їх практичної імплементації та прикладний характер.

Результати дослідження можуть бути використані також у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання навчальних дисциплін зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування», розроблення навчально-методичного забезпечення, а також у системі професійного розвитку державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Повнота викладення основних результатів дослідження в наукових публікаціях

Основні результати дисертаційної роботи достатньою мірою апробовані та знайшли відображення у наукових публікаціях авторки. Опубліковані праці відображають ключові положення дисертаційного дослідження, його наукову новизну, теоретичні узагальнення та практичні результати, що свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів.

Результати дослідження також пройшли апробацію під час участі авторки у науково-практичних конференціях, що сприяло їх фаховому обговоренню та підтверджує відповідність дисертації вимогам щодо апробації результатів наукових досліджень.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи, наукових публікацій авторки та характеру викладення матеріалу дає підстави стверджувати, що дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

У роботі належним чином здійснено посилання на використані джерела, коректно застосовано результати досліджень інших науковців, а отримані наукові положення, висновки та рекомендації мають самостійний характер. Під час ознайомлення з дисертацією ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації або інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, її актуальність та практичне значення, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, які можуть стати предметом подальших наукових досліджень.

1. У розділі 2 проведено комплексний аналіз нормативно-правових, організаційних та управлінських засад взаємодії влади і громадськості у сфері забезпечення інклюзії. Разом із тим дослідження могло б бути посилене більш детальним аналізом впливу соціально-економічних чинників на ефективність реалізації інклюзивної політики. Зокрема, доцільним видається дослідити, яким чином фінансова спроможність територіальних громад, демографічна ситуація та рівень розвитку соціальної інфраструктури впливають на результативність механізмів взаємодії органів влади й громадськості.

2. У розділі 3 дисертації запропоновано напрями вдосконалення взаємодії суб'єктів публічного управління та інститутів громадянського суспільства, однак недостатньо уваги приділено питанням управління ризиками під час реалізації інклюзивної політики. Доцільно було б окремо визначити потенційні ризики впровадження запропонованих механізмів, а також окреслити можливі інструменти їх мінімізації, що посилює б прикладний характер отриманих

результатів.

Наведені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової новизни, теоретичної цінності й практичного значення.

Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Бондаренко Лесі Геннадіївни на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому на належному теоретико-методологічному рівні вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості у сфері забезпечення інклюзії.

Проведене дослідження характеризується логічністю побудови, комплексністю, методологічною послідовністю та достатнім рівнем наукової аргументації. Авторкою продемонстровано здатність до самостійного розв'язання складних наукових завдань, критичного осмислення сучасних наукових підходів, систематизації теоретичних положень та формування власних науково обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Отримані результати мають належний рівень наукової новизни, характеризуються теоретичною цінністю та практичною значущістю. Запропоновані у дисертації рекомендації можуть бути використані у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, а також у науковій та освітній діяльності закладів вищої освіти під час підготовки здобувачів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Дисертаційна робота виконана відповідно до принципів академічної доброчесності, результати дослідження пройшли належну апробацію, опубліковані наукові праці достатньою мірою відображають її основні положення, висновки та результати.

Висловлені у рецензії зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій діяльності.

За змістом, структурою, рівнем теоретичного та методологічного опрацювання проблеми, науковою новизною, практичною цінністю отриманих результатів, повнотою їх апробації та оформленням дисертаційна робота Бондаренко Лесі Геннадіївни відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня

2022 року № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Вважаю, що Бондаренко Леся Геннадіївна за результатами виконаного дисертаційного дослідження на тему «Механізми взаємодії влади та громадськості у вирішенні сучасних проблем інклюзії в Україні» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Офіційний рецензент,
заступник директора
навчально-наукового інституту
«Інститут державного управління»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, доктор наук з
державного управління, професор

Наталія СТАТІВКА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:28:30 05.08.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Статівка Н.В._Бондаренко.docx.p7s
Розмір файлу з підписом: 17.3 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_Статівка Н.В._Бондаренко.docx
Розмір файлу без підпису: 21.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СТАТІВКА НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

П.І.Б.: СТАТІВКА НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2626200765

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:28:29 05.08.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000E59B6901404BC307

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAAdES detached)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00